

ŠE O ZASEDANJU ITALIJANSKO-JUGOSLOVANSKEGA ODBORA

Kateri so pravi nasprotniki istrskih Italijanov?

Predsednik Ital. Kat. Akcije proti spoštovanju mednarodnih pogodb - Politika dvojne morale

V nedeljo je tako imenovani Odbor za narodno osvoboditev (CLN) imel v Trstu zborovanje istrskih beguncev, na katerem so se spomnili 12. obletnice podpisa mirovne pogodbe. Dogodek so označili za eno najbolj žalostnih strani v zgodovini istrskega italijanstva. In mi se ne čudimo, da navdajajo istrske Italijane čustva žalovanja, ko mislijo na pogodbo, s katero so bili priključeni Jugoslaviji ter s tem odtrgani od svoje matične države.

Ravno tako trpko razpoloženje je prešinjalo zborovalce, ko so si priklicali v spomin obletnico množičnega odhoda Italijanov iz Pulja in drugih krajev Istre. Saj so rodne kraje v nekaj letih po vojni zares zapustili v družinami vred desetisoči istrskih Italijanov. Bili so odcepljeni od Italije in povrh so zavoljo množičnih izseljevanj še občutno oslabili moč svojega naroda, ki je ostal kot manjšina v Jugoslaviji.

KDO JE TEGA KRIV?

Ce trezen Italijan razmišlja, kdo je kriv, da je Italija zgubila Istro in Julijsko krajino, mora ugotoviti, da so za to odgovorni — fašisti. Oni so tisti, ki so proti volji ljudstva napovedali vojno zaveznikom, skupno s Hitlerjem neizzvani napadli Jugoslavijo ter zasedli velik del njenega ozemlja.

V svojem imperialističnem pohlepu po tuji zemlji so priključili svojemu »carstvu« ljuublansko pokrajino in si hoteli prilastiti domala vso Dalmacijo, čeprav je v njej živele okoli 650.000 Slovanov in kvečjemu 10 do 15 tisoč Italijanov. Uspeh te politike je bil, da je Italija zgubila Istro in Julijsko krajino. Namesto da bi se osramočeni fašisti sedaj pohlevno umaknili v kot, se predstavljajo javnosti še vedno kot edini resnični branitelji države in italijanstva! Te dni se zelo naglas zavzemajo prav za Istrane.

Taka je zgodba o mejah Italije. Popolnoma drugačna pa je stvar o množičnih izselitvah.

BREZPOGOJNA ZVESTOBA RODNI GRUDI

Ce hočemo to zadevo pravilno pojasniti, moramo najprej ugotoviti, da res ni prijetna reč biti manjšina v drugorodni državi, zlasti pa ne, ako si bil doslej pripadnik politično in gospodarsko vladajočega naroda ter moraš povrh živeti v družbenem redu, katerega ne maraš. Kaj se pravi biti manjšina, smo mi Slovenci prav do kraja izkusili pod črnosrajčniki.

Toda kljub vsemu smo se vselej čvrsto in nepremakljivo držali načela, da mora vsak naš človek vztrajati tudi v najtežjih razmerah na domači zemlji. Kdor je brez nujne potrebe ali višje sile šel v Jugoslavijo, smo

ga imeli za ubežnika in škodljivca. To je po našem edini moralni temelj, na katerem lahko gradi ogrožena manjšina svoj obstanek in svojo bodočnost. Načelo bi moralo veljati za vse narodne skupine na svetu, potemtakem tudi za istrske Italijane.

Toda kaj se je zgodilo? Namesto da bi odgovorni vodilni Italijani zadrževali svoje rojake na istrski rodni grudi, so začeli sami njih odhod čez mejo organizirati. Najslavitejši organizirani pobeg z domače zemlje je bil ravno odhod Italijanov iz Pulja. Danes priznava marsikateri italijanski politik, da je bil tedaj storjen velik pogrešek, a sedaj je sleherno obžalovanje prepozno.

Čez mejo so po vojni prihajale kar cele skupine italijanskih učiteljev, prepuščajoč svoji usodi stotine in stotine laških otrok. Malo jih je skrbelo, da bodo jugoslovanska oblastva primorana imenovati na izpraznjena mesta učitelje, ki niso iste narodnosti kot otroci! Ubežnike so v Trstu sprejemali s častmi, Il Piccolo je pisal o njih kot o nekakih narodnih junakih.

»DOBRI PASTIR DA ŽIVLJENJE ZA OVCE«

Hud udarec za laško manjšino v Istri je tudi bil, da jo je zapustila ogromna večina njene duhovščine. Prvi, ki je odšel, je bil poreški škof Radossi ter odpeljal s seboj skoro vse italijanske dušne pastirje, misleč, da se je treba pač umakniti pred bližajočim

se komunizmom. Za Radossijevimi duhovniki so bežali nato zapovrstjo še mnogi drugi.

Množično so puščali na cedilu vernike, ne meneč se za posledice. Nič jih ni vznemirjalo, da s tem škodujejo »italijanstvu Istre« in da je njihov beg obenem v nasprotju s katoliško moralno. Saj so morali vendar znati, kakšne dolžnosti je Kristus naložil resničnim dušnim pastirjem:

»Dobri pastir,« je dejal, »dà svoje življenje za ovce. Najemnik, ki ni pastir in ovce niso njegove, vidi volka priti in ovce popusti ter zbeži in volk jih pograbi in razkropi. Najemnik pa zbeži, ker je najemnik in ga za ovce ni skrb.«

Tisti italijanski duhovniki, ki so zares brez nujne potrebe zapustili vernike, so se zadržali natančno tako kot »najemniki« iz evangelija. Vendar mi hočemo biti pravični. Priznati hočemo, da so tudi nekateri slovenski duhovniki tako ravnali ter pribežali v naše kraje. Tu deli sedaj marsikateri med njimi na levo in desno nauke, kaj je in kaj ni resnično krščanstvo, učeč pravovernost tiste duhovnike onkraj meje, kateri so se držali cerkvenih predpisov ter ostali zvesto ob strani zaupane jim črede.

Eni in drugi danes lahko opravičujejo svoj beg, kolikor jim drago, toda Kristusovih besed o dobrem pastirju, ki dà svoje življenje za ovce, ne bodo mogli razveljaviti.

„Italijanska prisotnost“ v Istri

Ce je ogromna večina posvetnih in duhovnih vodilnih mož zapuščala Istro, se ne sme nihče čuditi, da je sledilo njihovemu zgledu preprosto prebivalstvo. Ljudi se je bila polastila nekaka duševna bolezen ali psihoza, da so silili kot brez glave z rodne zemlje.

Po podpisu londonskega sporazuma je bil podaljšán še za eno leto rok, v katerem se begunci lahko vrnejo domov. Tedaj smo menili, da bodo Italijani izkoristili priliko ter popravili svojo politično napako, pozivajoč Istrane, naj gredo spet v svojo domovino. Toda kaj se je zgodilo? Šele tedaj se je pričelo množično izseljevanje iz Istre! Duševna bolezen se ni dala več ozdraviti.

Doživeli smo celò, da so jugoslovanska oblastva odhod zadrževala, medtem ko je poslanec Istran Bartole zahteval v parlamentu od rimske vlade, naj proti temu odločno protestira v Beogradu: istrskim Italijanom naj se izstavijo takoj potni listi, da se lahko izsele.

Kakor je razvidno iz nedeljskega zborovanja »Odbora za narodno osvoboditev«, je duševna bolezen izseljevanja zdaj minula,

zakaj poslanec Bologna je v svojem govoru proglasil, da spada med osnovne točke nove politike borba za »italijansko prisotnost v Istri«. Če je pravičen, pa mora priznati, da je dosedanja italijanska politika delala le za odsotnost Italijanov v Istri ter je zato v znatni meri kriva, da je ondotna laška manjšina po nepotrebnem številčno tako ošibela.

IZ NAPAKE V NAPAKO

Človek bi mislil, da se bodo zdaj posebno tukajšnji demokristjani na vse načine trudili, da zagotove rojakom onkraj meje polno zaščito njihovih narodnih pravic ter se zavzeli, da se manjšinske določbe londonskega sporazuma raztegnejo, če je le mogoče, na vse Italijane v Jugoslaviji. In res se za to vneto potegujejo, a spet na popolnoma zgrešen način.

Oni namreč zahtevajo, naj se v londonski pogodbi zagotovljene manjšinske svoboščine dajo Italijanom v Jugoslaviji, a se po možnosti odrečejo Slovincem v naših krajih. Ko so na priliko zvedeli, da bo italijan-

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

ITALIJA IMA SPET VLADO

Italijanska republika je premagala najtežjo vladno krizo povojne dobe. Fanfani namreč ni imel srečne roke. Kršč. demokracijo je sicer držal organizatorično čvrsto v svojih rokah, a je s svojimi ostrimi načini odbil od sebe skoro vse stare voditelje, kot so Scelba, Pella in drugi. Fanfaniju se je uprla Sicilija, v stranki se je čedalje bolj stopnjeval boj med raznimi strujami in v parlamentu so pri tajnih glasovanjih poslanci same Kršč. demokracije spravili Fanfanija ponovno v manjšino. Položaj se je bil tako zmedel in poslabšal, da se je zdel razkol v prej enotni demokrščanski stranki domala neizbežen.

Fanfani, ki se je naslanjal na Saragatove socialne demokrate, je upal, da se bo Nenni popolnoma odtrgal od komunistov, se nato združil s saragatovci v eno stranko ter tako postal zrel za sodelovanje s Fanfanijevo vlado. Vendar te nade so splavale po vodi, zakaj Nenni je po svoji zmagi na občnem zboru v Neaplju izjavil, da ostane slej ko prej v opoziciji, od saragatovcev je pa zahteval, naj se brezpogojno priključijo njegovi stranki, svojo pa razpuste.

Antonio Segni

In res je Nennijev poziv imel vsaj delen uspeh. Od 22 Saragatovih poslancev jih je 5 izstopilo iz stranke ter ustanovilo posebno organizacijo s ciljem, da se priključijo nennijevcem. Tako se je Fanfanijeva večina v parlamentu spet skrčila za pet pristašev. Jasno je postalo, da v takih razmerah Fanfani ne more več vladati. Zato je tudi odklonil vabilo predsednika Gronchija, da bi se ponovno predstavil parlamentu in zahteval zaupnico.

Za naslednika je zatem imenoval Gronchi bivšega ministrskega predsednika Antonia Segnija, ki je stal pred izredno težko nalogo. Na koga naj se nova vlada nasloni? Sodelovanje so odbili saragatovci in republikanci, z nennijevci in komunisti je bilo sodelovanje tudi nemogoče. Kje vzeti potrebno večino?

Tako se je Segni odločil, da sestavi čisto demokristjansko vlado, obenem pa prošil razne stranke, naj ga podprejo, ker bi bile sicer nove volitve neizbežne. Ker večina komaj izvoljenih parlamentarcev ne mara volitev, so Segniju obljubili pomoč liberalci, monarhisti in celo misovci, tako da bo vlada imela v poslanski zbornici in senatu potrebno večino.

Segni sam je sicer levičar, a zdi se, da se bo njegova politika kljub temu zasukala na desno. Vlada je bila te dni zaprisežena in ministri so začeli uradovati.

RAZKOL V TRSTU

Po izstopu petero Saragatovih poslancev iz stranke se je razkol med socialnimi demokrati začel širiti po vsej državi ter segel tudi do Trsta. Novi organizaciji, katera se hoče združiti z nennijevci, sta se priključila pri nas socialdemokratska prvaka prof. Lonza in prof. Dulci, ki se sedaj trudita, kako bi potegnili s seboj čim več pristašev.

VSE VEČJI SPOR MED ITALIJO IN AVSTRIJO

Avstrijski kancler Raab je v nedeljo govoril na občnem zboru svoje stranke v Innsbrucku ter pri tem izrazil svoje mnenje tudi o položaju na Južnem Tirolskem.

»Zvezna vlada«, je rekel, »je zaradi razvoja razmer na Južnem Tirolskem v velikih skrbih in razočarana, ker je ondotno stanje v nasprotju s pariškim dogovorom o narodnih manjšinah. Jasno je, da bo Avstrija kot sopolisnica pogodbe naredila vse, da pridejo Južni Tirolci do pravic, ki jim po dogovoru, katerega je tudi italijanska vlada podpisala, pritičejo.«

Ta izjava kanclerja Raaba je izzvala v italijanski javnosti veliko nezadovoljstvo ter razburila tudi vladne kroge. To se vidi že po tem, da so laška oblastva predsedniku Avstrijske ljudske stranke za severni Tirol dr. Oberhammerju v ponedeljek prepovedala prihod v Italijo.

»Skrajno sovražno dejanje«

Oberhammer je hotel po bolno ženo v Meran, toda na Brennerju ga je laška policija ustavila ter mu ukazala, naj se vrne v Avstrijo. Dogodek je izzval na Dunaju silen odpor. Raab je takoj sklical sejo ministrskega sveta, ki je sklenil vložiti odločen protest v Rimu ter označil pripetljaj na Brennerju za »skrajno sovražno dejanje«.

Avstrijsko vojno ministrstvo je takoj prekinilo pogajanja z italijanskim podjetjem Fiat v Turinu, pri katerem je nameravalo naročiti 84 lovskih letal. Gre za kupčijo v znesku 25 milijard lir. Dunajsko časopisje javlja, da je Avstrija istočasno prepovedala uvoz italijanskih čevljev, ki so bili zadnje čase v Avstriji zelo priljubljeni ter se v vse večjem številu prodajali.

Zavoljo nemške manjšine na Južnem Tirolskem so se, kot vidimo, odnosi med sosednjima državama nevarno poslabšali. O težki zadevi bo spregovoril, kakor beremo, v rimskem parlamentu sam načelnik vlade Segni.

VPRAŠANJE CIPRA

Spor med Grki in Turki zavoljo otoka Cipra je, kot smo zadnjič pisali, med obema državama poravnani. Sedaj je šlo le za to, da sporazum potrdi Velika Britanija. Angleži so dali razumeti, da ne nasprotujejo ustanovitvi samostojne ciprske republike, in govorilo se je, da postane njen prvi predsednik nadškof Makarios, katerega so bili Angleži, kot vemo, pregnali z otoka in internirali. V Londonu je bil sklican sestanek, da se zadeva dokončno uredi. V bistvu je šlo le še zato, da se dogovore, kakšne pravice naj ohrani Anglija še na Cipru. Velika Britanija je zahtevala predvsem vojna oporišča na otoku.

Letalska nesreča

Na pogajanja je v Londonu odpotoval tudi turški ministrski predsednik Menderes. Toda letalo je zašlo v bližini britanske prestolnice v gosto meglo, treščilo v majhen gozd ter se razbilo na kose. Dvanajst potnikov je na mestu umrlo, devet jih je pa bilo ranjenih. Menderes sam je imel srečo. Iz razbitin je zlezal s svojim tajnikom skoro nepoškodovan. Ranil si je le rebra. Ne-

zgoda ga je pa živčno tako pretresla, da nekaj časa ni mogel govoriti. Opazovalci so dejali, da je bila njegova zunanost strašna. Prepeljali so ga v bolnico.

Zavoljo nezgode so bila diplomatska pogajanja preložena do časa, ko Menderes ozdravi.

GROZE Z VOJNO

Zapadnjaki so odgovorili na pismo, ki jim ga je bil Hruščev poslal januarja, zahtevajoč, da izpraznijo Berlin. Istočasno so odgovorili tudi na ruski predlog, naj se čimprej skliče zasedanje, katero bi morale skleniti mirovno pogodbo z Nemci.

Glede Berlina so zapadnjaki dejali, da iz njega ne bodo umaknili svojih čet, ker je njihova prisotnost utemeljena v obstoječih mednarodnih dogovorih. Pač pa predlagajo, da se skliče sestanek zunanjih ministrov velesil, na katerem naj obenem z vprašanjem Berlina obravnavajo sploh vse nemške zadeve in tudi poskrbe za bodočo varnost Evrope.

Pri tem je v zapadnih krogih padla beseda, da si bodo zavezniki, če je treba, s silo zagotovili dohod do Berlina. Dulles je dejal, da je Amerika pripravljena raje tvegati vojno, kot da bi se dala pregnati od Rusov iz bivše nemške prestolnice. Če si bodo zapadnjaki skušali s silo zagotoviti dostop do Berlina, je zapretil, bodo imeli opravka z ruskimi vojaki, ki niso nastanjeni v Vzhodni Nemčiji, da bi tam »balincali«.

Z vojno je zagrozil torej tudi Hruščev. Mi pa menimo, da iz te moke ne bo kruha, ker si danes noben državnik niti v Ameriki niti v Rusiji ne želi vojne. Gre le za grožnje, da bi drug drugega spravili na čimvečja popuščanja. Naposled bodo morali sestiti k zeleni mizi in se na kakšen način pobotati.

POT MARSALA TITA

Tito je zaključil svoj obisk v Sudanu, kjer je imel dolge razgovore z ondotnimi vodilnimi možmi o političnem in gospodarskem sodelovanju med obema državama. Z generalom Abudom, ki je najvažnejša osebnost v Sudanu, je bilo dogovorjeno, da je treba dosedanje sodelovanje vsestransko razširiti.

Sedaj je Tito na poti v Naserjevo Združeno arabsko republiko. Od tod pojde v Grčijo, in sicer na otok Rodos, kjer bo imel sestanek z ministrskim predsednikom Karamanlisom.

Snidenju pripisujejo precejšnjo važnost, ker je po doseženem sporazumu glede Cipra nastopil čas, ko se lahko obnovi in okrepi Balkanska zveza med Jugoslavijo, Grčijo in Turčijo.

OBRAVNAVA V FLORENCI

Pred sodiščem se nadaljuje zasliševanje prič. Pri tem je zanimivo najbolj to, da so pričevanja dokazala, kako so slovenski partizani sodelovali tudi z angleškimi in francoskimi zavezniki in s karabinjeri, o katerih je težko verjeti, da so se zavzemali za priključitev Beneške Slovenije Jugoslaviji. Nekateri karabinjere so Nemci zavoljo tega odpeljali v nacistična taborišča.

Kot prič bosta te dni nastopila tudi poslanec Luigi Longo, Togliattijeva desna roka, in bivši predsednik vlade Parri. Javnost napeto pričakuje, kaj porečeta.

Kdo so pravi nasprotniki istrskih Italijanov?

(Nadaljevanje s 1. strani)

sko-jugoslovanski odbor na sedanjem zasedanju obravnaval tudi vprašanje dvojezičnosti v javnih uradih in napisih ter slišali, da bo to po pogodbi moralo veljati tudi za tržaške Slovence, so zagnali tak vik in krik, da je odmevalo po vsej državi.

Za nas je važno, da ogorčenega protesta niso zagnali v svet samo fašisti, čemur se ne čudimo, ampak tudi tržaški italijanski katoličani. Saj je sam predsednik tukajšnje Katoliške Akcije Lino Sardos Albertini, katerega imenuje po obstoječih predpisih škof, priobčil v šovinističnem dnevniku *Il Piccolo* članek, v katerem dokazuje, da mi tržaški Slovenci nimamo iste pravice do dvojezičnosti kot Italijani v Istri.

Zakaj ne? Zato, ker bi dvojezičnost izzivala tukajšnje Italijane ter »zaostrila odnose« med obema narodoma na Tržaškem. Že ta sam razlog zadostuje, da mora biti v

javnem življenju Trsta dovoljena samo raba državnega jezika. Zahteva Slovencev po dvojezičnosti je krivična ter uperjena proti italijanskemu narodu.

Kaj bi bilo, če bi se na isto stališče postavili glede rabe italijanščine v Istri — Jugoslovani? Bil bi konec narodnih pravic italijanske manjšine onkraj meje! Zakaj jasno je za vsakogar, da se ravnanje z narodnimi manjšinami ne more trajno graditi **na dvojni morali**. Trajno ni vzdržljivo, da bi ena manjšina uživala pravice, ki se drugi odrekajo.

Zato so vse krivične zahteve, uperjene zoper Slovence, če prav premislimo, uperjene obenem zoper Italijane v Istri. Iz tega sledi, da je politika, ki jo vodijo tukajšnji demokristjani, škodljiva konec koncev lastnemu narodu onkraj meje. Prej so rojake po nepotrebnem gnali z domače grude, sedaj jih nehote ropajo še manjšinskih pravic, ki jim po vseh zakonih pritičejo.

DELO MEŠANEGA ODBORA

Zasedanje italijansko-jugoslovanske komisije za zaščito manjšin se bliža koncu. Člani so v Beogradu obravnavali vprašanje dvojezičnosti, a še ničesar sklenili. Sedaj je na vrsti manjšinsko šolstvo. Kakšne bodo končne odločitve, ne vemo. Beremo le v časnikih, da potekajo razgovori v prijateljskem ozračju. Želimo, da bi bili uspešni ter olajšali položaj ravno tako slovenske kot italijanske manjšine.

»SLOVANI PRODIRAJO«

V nedeljo so tržaški fašisti zaključili svoj občni zbor, na katerem je bila sprejeta resolucija, ki osvetljuje do dna njihovo bolno miselnost.

V njej opozarjajo italijansko javnost na »čedalje bolj napadalno slovaško prodiranje na tržaško ozemlje, katero je danes povrh še ogroženo z nameravano uvedbo dvojezičnosti«. Vlado pozivajo, naj se tej nevarnosti »pravočasno in odločno« upre.

V času, ko se v tržaški okolici in vzdolž vse obale množe na slovenski zemlji italijanska naselja kot gobe po dežju, si upajo ti ljudje govoriti o prodiranju — Slovanov na Tržaško! Prodiranje je zanje že to, da je Italija dovolila Slovcem en denarni zavod v mestu, kjer so jih nekoč imeli vse polno, do zadnjega časa pa **niti enega, ker jih je vse s krivico in nasiljem uničil fašizem**.

Ob sklepu odklanjajo misovci mirovno pogodbo in londonski sporazum ter zahtevajo, naj se Italiji vrnejo vse v vojni zgubljene dežele, to je Julijska krajina z Goriško, Istro, Reko, Zadrom in dalmatinskimi otoki. Fašisti hočejo skratka novo vojno.

RAZDELJEVANJE PŠENIČNE MOKE ZA ŽIVINO

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu sporoča: Zaradi lanskega pičlega pridelka sena je ministrstvo za kmetijstvo odredilo, da se tudi v naši pokrajini razdeli živinorejcem določena količina pšenične moke za krmljenje živine.

V naši pokrajini je razdeljevanje bilo poverjeno Kmetijskemu konzorciju, ki bo pšenično moko prodajalo po 4.130 lir za 100 kg.

Kdor namerava kupiti krmo, naj se obrne naravnost na Kmetijski konzorcij v Trstu, ul. Fabio Filzi 15.

NEVAREN POKLIC

V Ameriki se ravno tako kot v Rusiji pripravljajo, da poženejo, ko pride čas, v vesolje izstrelak, v katerega bi bil zaprt namesto živali človek. Kdaj bo to mogoče, še nihče ne ve. Na vsak način iščejo v Ameriki že danes za to pripravne moške: biti morajo trdnega zdravja in ne starejši od 40 let. Vsakdo mora biti doktor fizike in je moral prebiti v letalu vsaj 1.500 ur. Poklic je nevaren, a kljub temu se jih je priglasilo že 110. Od teh bodo odbrali 12 in jih zelo mastno plačali.

KROŽEK SLOVENSКИH IZOBRAZENECV V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v petek, 20. febr., ob 20.30 v Trstu, v prostorih Baletne šole ul. R. Manna 29/II. Na sporedu je predavanje dr. Janka Ježa:

SEDANJE STANJE SLAVISTIKE V ITALIJI
Po predavanju razgovor o bližnjem izletu.

LETALSKO PRVENSTVO

V Las Vegas v Združenih državah sta dva letalca, Timm in Cook, krožila po zraku 63 dni, ne da bi pristala. Letela sta večinoma nad domačo pokrajino. Nafto in hrano sta kar po vrvi dvigala, ko sta se nizko spuščala nad letališče. Vsak drugi dan sta se približala vili Timma, da se je ta lahko po radiu pogovarjal z ženo.

KOT V VOJNI

Iz uradnih številk izhaja, da je v prometnih nesrečah bilo leta 1958 ranjenih v Italiji 151 tisoč 514 oseb. Smrt je pa našlo na cestah nič manj ko 7.145 ljudi.

Ker število nezgod zaradi brezvestnosti vozačev zmerom še narašča, je vlada sklenila uvesti nove prometne predpise in kazni občutno poostriiti, kar je treba le odobravati.

Naročnike, ki so prejeli položnice, prosimo, naj jih čimprej izpolnijo ter oddajo na najbližjem poštnem uradu.

Uprava

PISMO DR. PALAMARI

Šolska oblastva do konca prejšnjega tedna niso še odredila, naj se za ljudske in srednje šole na Tržaškem tiskajo, kot je bilo obljubljeno, nova spričevala. Zato so predstavniki vseh slovenskih političnih strank in skupin v soboto poslali generalnemu komisarju pismo, v katerem ga pozivajo, naj poskrbi, da se slovenskim učencem izstavijo spričevala, ki bodo v skladu z obstoječimi učnimi predpisi, se pravi takšna, kot so jih dijaki prejeli prejšnja leta.

Pismo enake vsebine je dr. Palamari posebej še poslala tudi Slov. gospodarsko kulturna zveza v Trstu. Palamarov odgovor nam ni še znan.

POBALINSKI PROTEST

V gledališču Valle v Rimu že nekaj dni uprizarjajo igro Romagnola pisatelja Squarzina. Na odru zaživijo tudi osebe iz časov fašističnega nasilja, kar pa nekaterim mladeničem ne gre v račune. Že koj pri prvi predstavi so metali na oder gnila jajca. Toda pri eni naslednji so iznenada začeli leteti po zraku balončki, na katerih so bile privezane žive miši. Ko so nenavadni »paldali« pristali na razgaljenih ramenih dam, je nastal tolikšen vrišč, da so morali igro prekiniti. Policija je zaprla šest misovcev.

Nezaslišana predrznost

Še tako preprost človek ve, da imajo uslužbenci materinskih posvetovalnic naloge, da skrbe samo za zdravje nedoraslih otrok in da z nasveti pripomorejo k njihovem čimboljšemu razvoju. Vse pa kaže, da nova bolniška sestra pri posvetovalnici v Devinu svojo dolžnost drugače tolmači, ker se vtikuje v zadeve, ki nimajo niti najmanjšega opravka z njenim poklicem.

Dogodilo se je namreč, da je te dni v nekaterih hišah spraševala matere, v katerem jeziku govorijo z otroki, in ko je zvedela, da se z njimi pogovarjajo v slovenščini, je začela staršem dajati neumne, da ne rečemo predrzne nasvete. Dejala je, da »slovanski« jezik ne zadostuje, kajti matere že tako ne govore v pravilnem »slovanskem« jeziku, in da je treba otroke učiti italijanščine, brž ko začno izgovarjati prve besede.

Da se kaj takega sploh more dogajati v 20. stoletju sredi civilizirane Evrope, je naravnost sramotno. Bolniška sestra, ki je tako zviška govorila našim materam, je v resnici javno izkazala le svojo omejenost, saj bi vendar kot »kulturna« Italijanka morala, če ne drugega, vsaj to vedeti, da pri nas ljudje ne govore v »slovanskem« jeziku, temveč slovenski.

Sprašujemo jo nadalje, kdo ji je dal pravico, da javno ponižuje in zapostavlja naš jezik, ki je gotovo vreden prav tolikšnega spoštovanja kot vsi ostali.

Vodstvo materinskih posvetovalnic v Trstu (ONMI) pa pozivamo, naj omenjeno uslužbenko takoj premesti na tako službeno mesto, kjer bo lahko z večjim pridom izkazala svoje znanje in omiko. Tudi iz tega dogodka vidimo, da v slovenskih in narodno mešanih krajih morejo z uspehom opravljati službo le osebe, ki poznajo tukajšnje razmere in dobro obvladajo oba deželna jezika.

I Tržaškega

DOMJO

Strašen zločin

Vest, da je 77-letni Ivan Maver iz Lakotiča pri Domju v torek z nožem umoril lastnega sina Ferdinanda, ki se je že 6 let nahajal v tržaški umobolnici, se je bliskovito razširila po vsej bližnji in daljni okolici ter globoko presunila vse prebivalce. Ljudje sploh ne morejo verjeti, da je človek pri čisti pameti zmožen izvršiti tako strahoten zločin.

Nesrečni 49-letni Ferdinand Maver se je leta 1945 vrnil iz vojne živčno bolan. Njegovo stanje se je vedno bolj slabšalo, tako da so ga leta 1953 morali odpeljati v umobolnico. Pred nekaj dnevi pa je oče Ivan prejel od pokrajine poziv, naj v 14 dneh plača 2 milijona 386 tisoč lir bolniških stroškov, češ da se bo drugače pokrajina vknjižila na njegovo hišo in posestvo. Stari Maver ima namreč v Lakotiču hišo in nekaj njiv, ki jih je bil kupil s prihranki, zasluženih z delom v Ameriki, od koder se je vrnil še pred prvo svetovno vojno.

Pokrajina je že večkrat Maverja terjala, naj poravnata stroške za bolnico, a ta se je vselej upiral, ker je bil medtem vložil na ministrstvo prošnjo, naj sinu prizna pokojnino, češ da je zbolel v vojni.

Pred kratkim pa je ministrstvo dokončno odbilo prošnjo za pokojnino, vrh tega je te dni dospela grožnja, da pojde s krvavimi žulji kupljeno posestvo na boben.

To je najbrž staremu Maverju zatemnilo um, da je sklenil maščevati se nad sinom, ki je po njegovem bil edini krivec vsega gorja. V torek se je okrog 11. ure odpeljal v mesto, kupil v trgovini nož ter se z njim napotil v umobolnico. Oče in sin sta se v prisotnosti bolničarja srečala v govorilnici. Ne da bi spregovoril besedico, je stari Maver hipoma potegnil iz žepa nož ter ga zasadil sinu v dimlje. Nesrečnež se je mrtev zgrudil v naročje osuplega bolničarja.

Osebjem bolnice je morilca razorožilo in zatem je prišla policija, ki ga je odvedla v zapor.

Krvava žaloigra je pahnila v največji obup 74-letno Ferdinandovo mater Antonijo, njegovo sestro Milko in njenega sina Alberta, ki so živeli s starim Maverjem in mu pomagali obdelovati zemljo.

O tem prežalostnem in presunljivem dogodku, ki je za naše kraje menda edinstven, bi se lahko napisala dolga razprava. V njej bi se pa gotovo moralo razčistiti več vprašanj, zlasti med drugimi naslednja: Ali so oblastva zares upravičeno odbila prošnjo za pokojnino nesrečnemu Ferdinandu, ki se je iz vojne vrnil domov živčno bolan? Ali so uradniki pri pokrajini pomislili na posledice, ki jih bo pri starem Maverju povzročila grožnja, da pojde njegovo imetje na boben? In končno: ali mora kmetija res nujno propasti, če kak član družine zbolí za neozdravljivo boleznijo?

Ta vprašanja je treba vsekakor proučiti, kajti vse kaže, da so ravno tu globlji vzroki strahotne žaloigre.

TRŽASKI POKRAJINSKI SVET

Na ponedeljkovi seji tržaškega pokrajinskega sveta se je zaključila razprava o letošnjem proračunu. Ta izkazuje, kot smo poročali, 1 milijardo 481 milijonov lir dohodkov in 2 milijardi 21 milijonov izdatkov, tako da znaša primanjkljaj, ki naj bi ga poravnala država, 540 milijonov. Za proračun so glasovali demokristjani in njihovi zavezniki, proti pa komunisti, slovenski neodvisni svetovalec Grbec ter fašistovska svetovalka De Vecchi.

Predsednik Gregoretti je pred glasovanjem odgovoril na vprašanja raznih svetovalcev, toda za slovensko javnost je zlasti zanimiva izjava, v kateri se je predsednik dotaknil vprašanja dvojezičnosti. Kot znano, je komunist Šiškovič zahteval, naj pokrajina v skladu z določili londonskega sporazuma postavi dvojezične napise v vseh krajih ozemlja, kjer Slovenci tvorijo vsaj 25 odstotkov prebivalstva. Prof. Gregoretti pa je dejal, da sta za izvajanje londonskega sporazuma odgovorni obe vladi, saj sta v ta namen ustanovili poseben odbor, ki pravkar zaseda v Beogradu. Zato bi pokrajina ne mogla sprejeti nobenega sklepa, dokler se o tem vprašanju še pogajata obe vladi. Izrazil je obenem željo, da bi sklepi vlad odgovarjali »težnjam in čustvom« tukajšnjih prebivalcev.

Kaj je hotel s tem reči prof. Gregoretti, je precej nejasno: kaj so to »težnje in čustva« tukajšnjih prebivalcev? Med prebivalce spada tudi poslanec Gefer Wondrich s svojimi fašisti in ostali italijanski nestrpniki, ki bi dvojezičnost, če treba, s silo preprečili. Prebivalci so pa tudi Slovenci in številni italijanski zagovorniki dvojezičnosti. Na katere prebivalce je mislil prof. Gregoretti?

ZGONIK

Na nekem travniku pod hribom Sv. Ljartarja, in sicer v bližini državne meje, je neki poljski delavec v soboto našel že močno razpadlo človeško truplo. Obvestil je policijo, ki je zemeljske ostanke neznanca odpeljala v tržaško mrtvašnico, kjer so naposled ugotovili, da gre za 61-letnega Virgila Suliča iz Trsta.

Pokojnik je bil zaposlen pri upravi miramarskega grada, a je pred približno dvema letoma zginil neznan kam. Vse kaže, da si je nesrečnež prostovoljno vzel življenje.

OBVESTILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo sporoča, da so v njegovih uradih v Trstu, ul. Ghega 6, začeli sprejemati naročila za nakup semena večne detelje in mešanice travnatih semen, ki so primerna za suši podvržene travnike.

OBCNI ZBOR

Kmečka zveza vabi člane na redni občni zbor, ki bo v nedeljo, 22. februarja, ob 9. uri v Trstu, ul. Roma 15/II.

PREDAVANJE

Študijska knjižnica v Trstu priredi v sredo, 25. februarja, ob 20.30 v Gregorčičevi dvorani v ulici Roma 15/II. predavanje o hrvaškem pesniku Kranjčeviću. Predaval bo tržaški vseučiliški profesor Umberto Urbani, sodelovala pa bosta tudi člana SNG Modest Sancin in Jožko Lukež.

Virgilu Ščeku v spomin

Kljub temu smo zaprti uredniki in Šček imeli za potrebno nasloviti preko Edinosti na generalnega civilnega komisarja odprto pismo, v katerem smo ga najprej opozorili na protipostavni postopek orožnikov: na nas so izvršili osebno preiskavo brez pismenega pooblastila sodnika; razloga telesne preiskave niso navedli, četudi zakon to izrecno zahteva; aretacija sama je bila protipostavna, ker smo se vsi legitimirali ter niso našli pri nikomer od nas niti orožja niti kakega količkaj sumljivega spisa. Edina naša krivda je v tem, da smo se zbrali v gostilni, kar je pa po zakonih državljanom dovoljeno.

»Orožnikom te prestopke«, je v pismu rečeno, »odpuščamo«, ne moremo pa jim odpuščati, da so še isto noč alarmirali tržaško časopisje ter nas, še preden se je sploh preiskava začela, »ožigosali pred javnostjo za ko-

27.

DR. E. BESEDNJAK

munistične zarotnike, ki rujejo proti italijanskemu narodu. Kdo je dal orožnikom pravico, da kažejo s prstom« na nedolžne ljudi ter jih s tem izpostavljajo morebitnim nasiljem?

Ob sklepu pisma smo povabili generalnega komisarja, naj ne dopusti, da bi se pod njegovo upravo komur koli od nas zgodila krivica. In res so fašisti vse aretirane »zarotnike« pustili na miru.

NADALJNJA NASILJA V ROJANU

Kar smo doživeli v gostilni Karla Miliča in tisto noč v zaporih orožniške vojašnice, je pa bila prava malenkost ter se je še nekako srečno iztekla. Razmere v Trstu so bile namreč tedaj tako razrvane in nezakonite, da bi jo bili pri Miliču lahko vse drugače skupili. Zadostovalo bi bilo samo, da je mož, ki nas je šel ovadit karabinjerom, javil namesto tega našo »komunistično zaroto« fašistom.

Saj so črnosrajčniki že drugi večer po naši aretaciji vdrli v istem Rojanu iz same objestnosti v ondotno gostilno Konsumnega društva, kjer so mirnim gostom grozili z orožjem ter jih brez vsakega vzroka in povoda surovo psovali in zmerjali. Edini vzrok je bil, da so Slovenci! Na cesti so s palicami pošteno pretepli in telesno poškodovali dva slovenska mladeniča, ki sta zagrešila predrznost, da sta se med seboj pogovarjala v svojem jeziku. Pri tem so vseprek streljali iz samokresov, samo pred cerkvijo so oddali kakih 30 strellov.

»IŠČEJO« KRIVCE

Značilno je, da so fašiste ves čas spremljali rojanski orožniki ter jim pustili, da delajo, kar hočejo. To so bili isti karabinjeri, ki so nas prejšnji večer pri Miliču telesno preiskali ter nato protizakonito odvedli v zapor. Da so se pri tem osramotili in dobili ukor od predstojnikov, jih ni prav nič spametovalo.

Kajti že drugi dan so se v Rojanu spet pregrešili zoper zakone in se požvižgali na svoje uradne dolžnosti.

Mirno so gledali, kako črnosrajčniki po cestah na vse strani streljajo ter s tem ogražajo osebno varnost mimoidočih državljanov. Prav nič jih ni vznemirilo, da so fašisti pred njihovimi očmi namlatili in ranili sloveska fanta. Niti na um jim ni prišlo, da bi posegli vmes ter kakega napadalca aretirali.

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

DOL PRI DOBERDOBU

Kar pri nas ljudi najbolj vznemirja in jim dela največ skrbi, je pomanjkanje električne luči. Pred zadnjimi volitvami je sedanja občinska uprava sestavila obširen in zares koristen volilni program, toda danes moramo na žalost ugotoviti, da ni bila v Dolu izvedena niti ena njegova točka. Čeprav se nahaja ob zelo prometni državni cesti, smatrajo namreč Dol še vedno za postransko vas.

Zaradi pomanjkanja električne luči se pa dogajajo zares čudne stvari, od katerih naj tu navedem naslednjo. Pred kratkim se nam je doma razbila petrolejka. Šel sem v Gorico, kjer sem se pa zaman trudil, da bi dobil novo. Po dolgem iskanju se mi je vendarle posrečilo, da sem iztaknil nadomestne dele, s katerimi sem s težavo spet sestavil petrolejko. Če nam v kratkem ne napeljejo električne luči, bomo prisiljeni uporabljati sveče in si morda naposled zopet svetiti s koromačem, kot je bilo v starih časih.

Vsi naši občinski svetovalci, razen enega, imajo doma elektriko in zato ni nič čudnega, če se več kot toliko ne zanimajo za občane, ki elektrike nimajo, to je za večino Doljancev.

Poglejmo nadalje naše občinske poti. V volilnem programu je bilo rečeno, da se bo popravila stara cesta od Bonetov proti Palkišču, toda doslej je vse ostalo le pri besedah. Stara cesta od Palkišča proti Devetatom je zares v dobrem stanju, toda ta cesta služi v prvi vrsti dvema svetovalcema in jo je zato občina popravila! Domači brezposelni delajo pri delovišču v Jamljah in ne v Dolu. Svetovalcem iz Jamelj moramo res čestitati, da se znajo tako energično potegovati za potrebe svoje vasi.

Ljudje se tudi pritožujejo, da je črpalka v Palkišču že več časa pokvarjena, tako da morajo z vrvio vleči vodo iz vodniaka. Kako, da tega naši svetovalci ne vidijo?

Dol je edina vas od Trsta do Gorice, kjer si morajo prebivalci svetiti s petrolejko, kar je za 20. stoletje prava sramota. Ko razni gostje stopijo v tukajšnjo gostilno in se ozrejo na karbidno luč, se sprašujejo kako je mogoče, da v današnjih časih vladajo pri nas še tako zastarele razmere.

Vaščan

Iz Dola pa smo prejeli še naslednji dopis:

Čujemo, da je socialistični senator Ferio Solari prejšnji teden obvestil doberdobsko občino, da je prošnja za napeljavo elektrike v Dolu, Sabličih in pri Komarjih že skoro odobrena in da bodo denarna sredstva za to prepotrebno delo nakazana verjetno takoj po sestavi nove vlade.

Skrajni čas je že, da se to zgodi, saj noben preprost človek ne razume, zakaj se morajo prav dolske vasi še vedno zadovoljiti z zastarelo petrolejko.

Kot smo poročali, se je o tej važni zadevi naš župan že večkrat razgovarjal s prefektom. Ta mu je zatrdil, da je minister Togni obljubil, da bo to vprašanje čimprej zadovoljivo rešeno. Ker je g. Togni ostal minister za javna dela tudi v novi vladi, upamo, da bo iz te moke končno vendar enkrat nekaj kruha.

IZ SOVODENJ

Zvedeli smo, da je minister za javna dela Togni pred kratkim sporočil v Gorico, da je bilo v letošnjem proračunu določenih 28 milijonov lir zlasti za ureditev poti Štandrež-Sovodnje-Zagraj. Od tega zneska odpade na našo občino 8, na Zagraj 12 in na Gorico 8 milijonov lir. S temi sredstvi bodo občine lahko to prevažno cesto vzdrževale v primernem stanju, dokler ne preide, kakor smo že poročali, pod pokrajinsko upravo.

Delovišče, ki so ga otvorili lani, je pred nekaj dnevi že zaključilo dela. V tem tednu pa so odprli novo delovišče, pri katerem bo zaposlenih 20 delavcev 102 dneva.

Kakor v Gorici tako se je tudi v naši občini že začela prodaja običajnega blaga po cenah iz proste cone. Vsak potrošnik dobi 1.5 kg sladkorja po 170 lir, po 250 g surove ali pa po 200 g pražene kave ter liter semenskega olja. Razdeljevanje se zaključi 28. t. m.

IZ STANDREŽA

V petek smo pokopali 66-letnega domačina Lojzeta Budala, ki je bil upokojen železničar. Veličastni pogreb, ki ga je vodil kanonik msgr. Alojzij Novak, je izpričal, da je pokojnik užival pri vseh vaščanih veliko spoštovanje.

Kvartet pevcev mu je v slovo zapel pred domom žalosti, v cerkvi in na grobu tri globoko občutene žalostinke.

Njegovi gospe, bratu dr. Andreju in vsem drugim sorodnikom izražamo globoko sožalje. Plemenitemu pokojniku pa želimo, naj mirno počiva v domači zemlji.

IZ DOBERDOBA

V predpreteklem tednu se je naš župan zopet razgovarjal s prefektom dr. Nitrijem o nujnih občinskih delih, zlasti o pristojbini za vodo in o napeljavi elektrike na Palkišču ter v drugih naseljih v Dolu. Razgovora sta se udeležila tudi predsednik Vzhodnofurlanskega vodovodnega konzorcija g. Bressan in ravnatelj dr. Sirtori. Konzorcij je imel pred kratkim v Gradiški občni zbor, ki sta se ga udeležila tudi župana iz Doberdoba in Sovodenj.

Predsednik Bressan je med drugim sporočil, da je tehnični urad že lani izdelal načrt za vodovod v Dolenjah, ki bo stal 26 milijonov lir. Prav tako so izpopolnili načrt za napeljavo vodovoda po Krasu, ki ga bodo začeli graditi letos in dokončali v treh letih. Za letošnja dela kraškega vodovoda bodo potrošili 82 milijonov lir. V teku je pa tudi izdelovanje načrta za nadaljnja vodovodna dela, ki bodo skupno stala 235 milijonov. Sem spada med drugim gradnja vodovoda v vseh vaseh sovodenjske občine, razen Vrha, ki bo dobil vodo iz kraškega vodovoda.

Občni zbor konzorcija je sklenil, da se pristojbina za potrošnjo vode zviša od 26 na 35 lir za kubični meter.

V tem mesecu smo v Doberdobo pokopali zavedno in plemenito domačinko Marijo Gergolet. Več mesecev je hudo trpela za hudo boleznijo in končno jo je smrt rešila neznošnih bolečin.

Kmalu za njo pa smo položili v grob 77-letnega domačina Josipa Lavrenčiča, ki je

(Nadaljevanje na 6. strani)

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

Ko je drugi dan Il Piccolo priobčil vest, kako oblastva »iščejo krivce«, so vsi ljudje, ki so od blizu poznali dogodke, majali z glavo. Kako jih »iščejo«, če so jih orožniki imeli v Rojanu ves čas pred nosom! Zakaj jih niso takoj pograbili, kot je predpisoval zakon?

Tako je pač bilo takrat v naših krajih. Medtem ko so črnosrajčniki svojim nasprotnikom delali silo, požigali in uničevali njihovo imetje, so stali čuvaji reda in zakonitosti negibno in brezbrizno ob strani, po izvršenem hudodelstvu so pa začeli »iskati« krivce, a jih redno niso mogli najti.

FAŠISTI IN DUHOVNICI

Isti dan, ko je Edinost poročala o teh dogodkih v Rojanu, so prišle iz Istre še hujše novice: ondotni črnosrajčniki so se spravili na razne naše duhovnike, se skušali polastiti s silo njihovih oseb, da jih priženejo do meje ter samolastno zapode v Jugoslavijo.

To so delali s tistimi hrvaškimi in slovenskimi duhovniki, kateri po mirovni pogodbi niso postali takoj in samo po sebi italijanski državljani.

Po pogodbi za to ni zadostovalo, da si bil v kateri tukajšnjih občin pristojen in imel v njej stalno bivališče, temveč si moral biti v Julijski krajini rojen. Če si se rodil izven njenih meja, si prebival lahko v naših krajih tudi pol stoletja, pa vendar nisi dobil državljanstva, temveč si moral zanj še le prositi.

Fašisti pa niso čakali, kaj bo vlada odločila, in se tudi niso nič ozirali na mnenje in na stališče višjih cerkvenih oblastev, marveč, kot da so oni država in Cerkev, kratko in malo zgrabili njim neljube duhovnike ter jih s silo brcnili čez mejo. Značilno za tedanje razmere je bilo, da so to lahko delali, ne da bi jih pri tem nezakonitem početju kdorkoli oviral.

ANTE JANKO IN ŽUPNIK KRELJIČ

Tako je prišla omenjenega dne v uredništvo Edinosti novica, da so jo fašisti iz Vodnjana v Istri udarili proti Filipanu, kjer je bil Ante Janko župni upravitelj. Nameravali so se polastiti njegove osebe ter ga vreči čez mejo. Toda ko so župljani opazili, da se vasi približujejo črnosrajčniki iz Vodnjana, je tekla deklica opozoriti duhovnika Janka na nevarnost, ki mu grozi.

Ta je takoj skočil na kolo ter poiskal zavetja v bližnji vasi Sv. Mariji. Ko ga črnosrajčniki niso našli doma, so jo mahnil na njim v Sv. Marijo, od koder je revež spet moral bežati, topot v vas Krnico. Toda čez nekaj časa so dospeli tja tudi fašisti. Na cesti so pustili avtomobil, na katerem sta bili dve vreči bomb, ter planili v župnišče. Ondotni bolni župnik jih je vprašal, zakaj iščejo duhovnika Janka in kaj bi z njim naredili, če bi ga našli.

»Nič!« so odgovorili. »Dali bi mu le par zaušnic, odvedli v Poreč in naročili tamkajšnjim fašistom, naj ga spravijo čez mejo v Jugoslavijo.«

Medtem je Ante Janko zbežal tudi iz Krnice, potikajoč se kot preganjana zver po drugih krajih Istre.

(Dalje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Vsi Beneški Slovenci z veliko napetostjo zasledujemo potek florentinskega procesa, o katerem smo se že koj od njegovega početka v Vidmu prepričali, da je bil zasnovan le zato, da se preganjajo naši slovenski fantje in možje, in sicer zato, ker so Slovenci. V preteklem tednu so bile tri razprave, na katerih so bile zaslišane še poslednje obremenilne priče, v kolikor so se porotnemu sodišču sploh predstavile. Mnoge priče se pozivu porotnega sodišča sploh niso odzvale.

Zato so na četrtkovi razpravi izjave prič, ki so medtem umrle, le prečitali iz zapisnikov prejšnjih zasliševanj; isto so storili z izjavami prič, ki so odsotnost opravičile z zdravniškimi spričevanji, ter prič, ki jim poziva sploh niso poslali, ker so se medtem izselile. Takih prič je bilo 34. Le gospe Cassini Klari, ki živi sedaj v Palermu, so poslali brzojavko, naj se predstavi, a ker se doslej še ni javila, jo bodo zaslišali pozneje. Gre namreč za zaročenko pokojnega karabinjera Spinazzija Marina.

Med izjavami teh 34 prič sta zlasti zanimivi in za prizadete obtožence važni pričevanja pokojnega župnika Zdravljica Alojzija, ki je potrdil, da je bil Vogrig Evgenij že obsojen zaradi kraje ter da so vaščani dolžili člane Vogričeve družine, mater Sofijo, hčerko Zoro in sina Oresta, da so jim pokradli razno blago. Prav tako je pomembna izjava učiteljice Italie Scaunich, ki je bila ves čas v službi nemških okupatorjev. Iz njenega pričevanja je zlasti dragoceno priznanje, da se je udeležila neke šolske konference, na kateri so šolska oblastva pojasnila, zakaj ni bilo v nekaterih šolah pouka: učitelji, ki so prejimali plače od nem-

škega okupatorja, se namreč niso hoteli opredeliti in poučevati v protifašističnem in protinacističnem duhu. Sramota celotnega videmsko-florentinskega procesa je prav v tem, da postavlja na zatožno klop le nedolžne in preproste ljudi slovenske krvi, da zaslišuje celo armado obremenilnih prič za take »zločine«, kot je zaplemba krav, telet, živeža, raznih seznamov na sedežih občin in tako dalje... Na drugi strani se sodna obravnava skoro načelno izogiba preučevanju zamotane vojno-revolucionarne stvarnosti, v kateri so se že zavoljo zemljepisne lege znašli Beneški Slovenci.

IZ TRBIZA

V Novem listu smo večkrat poročali, da je naše mesto eno najprometnejših središč v Italiji. To vidi na prvi mah tudi tujec, ki obišče naš kraj. Zato smo v dopisih tudi poudarjali, da bi bilo treba zaradi trajno naraščajočega prometa trbiško cesto razširiti in sploh modernizirati, da bi mogla uspešno vršiti vlogo najvažnejše prometne žile med Avstrijo in Italijo. Danes z zadovoljstvom ugotavljamo, da so se za to pozvani krogi za trbiško cesto odločno zavzeli, ker je na nekaterih mestih danes žal močno preozka in prepolna ovinkov, ki so huda ovira za sodoben hiter promet. Skozi Trbiž se prevaža zlasti obilo lesa, sadja, zelenjadi in drugega blaga. Vse to blago pripeljejo s tovorniki do trbiške železniške postaje, in železnica poskrbi za dovoz blaga do kupcev. Na trgu pred postajo je na desetine in desetine tovornikov iz najrazličnejših držav. Veliko tovornikov ima na tablici napis TIR, ki označuje mednarodni promet na cestah. Blago, ki se prevaža z omenjeno značko, ima na podlagi mednarodnega dogovora pravico, da gre čez več

državnih mej, ne da bi bilo podvrženo večkratnemu carinskemu pregledu. Zato je modernizacija naše trbiške ceste in železniške proge še toliko potrebnejša.

Dopisi iz Goriške

(Nadaljevanje s 5. strani)

DOBERDOB

umrl za kapjo. Pokojnik je bil globoko veren mož ter nekaj let občinski svetovalec.

Obema pokojnikoma naj dobri Stvarnik podeli večni mir in pokoj. Zalujočima družinama izrekamo globoko sožalje.

Dne 2. marca bosta začeli poslovati dve novi delovišči, ki bosta za tri mesece zaposlili 40 delavcev. Popravljali bodo ceste v naši vasi in po Dolu.

IZ ŠTMAVRA

V nedeljo smo v Štmavru slovesno obhajali praznik sv. Valentina, zaščitnika naše fare. Letos se je »sv. Valentin — prvi pomladin« res dobro izkazal. Dan je bil jasen in topel, kot ni bil že devet let. Pri slovesni maši je o našem zaščitniku govoril g. Eržen, ravnatelj Alojzijevišča v Gorici.

K popoldanskemu blagoslovu pa je prihitela taka množica goriških meščanov in Solkancev, da je precej ljudi moralo ostati zunaj cerkve. Lepo cerkveno slavje smo navzoči še globlje doživljali zaradi prelepega petja štmavrskega pevskega zbora, ki ga je vodil naš domačin g. Jelko Devetak. Vsi vaščani se prisrčno zahvaljujemo g. župniku, pridigarju in pevcem ter pevovodji, ki so se potrudili, da je praznovanje sv. Valentina tako lepo uspelo.

Konec januarja sta si obljubila večno zvestobo Ivanka Ipavec iz Skriljevega in naš domačin Karel Peršolja. Poročila sta se v Koprivi, kjer je nevesta živeela pri sorodnikih. Novoporočencema želimo obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v novem življenju.

70

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Proti koncu avgusta 1898 so časniki začeli pisati, da bo prišla avstrijska cesarica v Caux. Takrat se mu je zavrtela usodna misel v možgane, ki ga ni več pustila iz oblasti.

Anarhisti so proti koncu avgusta sklicevali tajne sestanke v raznih švicarskih mestih. Pobudo so dali tovariši iz Italije, ki so že dolgo pripravljali zaroto proti kralju Humbertu. Njih glasilo Agitatore niti ni skrivalo teh imen. Ni popolnoma pojasnjeno, ali se je Luccheni udeleževal teh sestankov. Gotovo pa je, da je v svoji samovšečni vlogi zarotnika proti vsemu svetu dobro služil zarotnikom kot dolga roka.

Poslednji izlet

Ko so listi raztrosili novico, da bo prišla avstrijska cesarica na počitnice v Švico, so sklenili, da bodo na njej dali nauk vsem kronanim glavam. Na sestanku v Thonon-les-Bains so določili cesarico za smrtno žrtev. Pripeljala se je 30. avgusta v Caux. Od tod

je hodila vsak dan na izlete v prekrasno okolico. Navadno jo je spremljal na sprehodih Grk Barker. Z njim je imela kaj čudne pogovore. Nekoč mu je pripovedovala o svojem obisku v dunajski kapucinski grobnici. Ker se ji ni sin Rudolf oglasil, je pravila, da ni posmrtnega življenja. Par dni potem pa je nasprotno trdila in je zahtevala od svojega dvorjana, da ji mora poslati, če bo on prej umrl, kak znak iz večnosti.

Slutnje o bližnji smrti so se plazile kot temne sence za Elizabeto.

Zadnje dneve se je preselila v Ženevo v hotel Beau Rivage pod imenom grofica Hohenembs. Tajna policija je namreč slutila, da se nekaj pripravlja proti visoki osebi. Hotelsko ravnateljstvo, željno reklame, pa je kar v treh listih objavilo, kdo je gost v hotelu. Luccheni, ki je že par dni oprezoval po Ženevi, je sedaj jasno vedel, kje naj čaka na svojo žrtev.

Zadnjo noč pred usodnim dnem je Elizabeta nemirno spala. Prebudil jo je mesec,

ki je sijal skozi okno na njeno obličje. Dvorni dami grofici Sztaray je naročila drugo jutro, naj bo pripravljena, ker bosta odšli ob enajstih v mesto nakupovat neke muzikalije, popoldne ob eni in pol pa se bosta odpeljali s parnikom preko jezera v Caux. Ob napovedani uri sta šli v trgovino. Med izbiranjem je pristopila k Elizabetini spremeljalki ženska, ki je že dalj časa strmela v cesarico. Tujka je zahtevala od dvorne dame, naj jo predstavi cesarici. Neznanko so brž potisnili skozi vrata, ne da bi jo vprašali, kdo je in kaj hoče. Morda je hotela cesarico posvariti.

Dvajset minut pred odhodom parnika se je Elizabeta vrnila v hotel, kjer je hotela popiti še kozarec mleka.

Nihče ni opazil, da je na klopi nasproti hotelu sedel že od devete zjutraj mlad, zagorel in brkat mož, ki se je nestrpnost oziral na vse strani. Malo pred enajsto je odšel v bližnjo krčmo, prav v hipu ko je žrtev odšla v trgovino.

Okrog poldne se je mož spet vrnil na klop.

Parnik ob bregu je že v prvo zatulil za odhod. Lakaji so brž odnašali prtljago na ladjo. Neznani oprezovalec je vse to opazil. Potinal je v ženo in nekaj pripravil, da bo takoj pri rokah.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Dva protikonformistična duhova

(Srečanje z Leopoldom Laholo in Vitomilom Zupanom)

V soboto zvečer je Slovensko narodno gledališče v Trstu z zelo lepim uspehom uprizorilo dramo Madeži na soncu. To je bila krstna predstava dela, ki ga je napisal mladi Slovak Leopold Lahola. V slovenščino pa je prevedel delo znani slovenski pisatelj Vitomil Zupan.

Ko smo brali naznanilo o uprizoritvi, nam je bilo Laholovo ime popolnoma neznano. Mislili smo, da se skriva za njim kak drug, morda tudi slovenski pisatelj, ki mu je iz tega ali onega razloga ljubši psevdonim. Toda ta misel se je izkazala za zmotno, ker sta prišla za premiero oba v Trst, namreč Lahola in njegov prijatelj, prevajalec Zupan.

Tako smo imeli priložnost, da smo ju srečali, in to srečanje je bilo nenavadno zanimivo. Predvsem smo spoznali, da njuno prijateljstvo ni slučajno, ampak da ju privlačuje in veže skupna poteza značajja, ki je v obeh zelo izrazita. To je njun protikonformistični duh. Oba bi dejansko lahko označili za upornika proti konformizmu v umetnosti, ki se kaže v tem, da se skuša umetnik brez pravega notranjega odpora vdati zunanjemu pritisku, se prilagoditi in ostreti po črti najmanjšega odpora. To pa pomeni duhovno polenitev in konec vsake resnične, žive umetnosti.

»JE GRDA STALINOVA SLIKA DOBRA SLIKA?«

Leopold Lahola je pripeljal s seboj v Trst svojo ljubo mlado ženo, o kateri bi človek mislil, da jo je našel kje v Srbiji ali Italiji, tako je črna. V resnici pa je pristna Gradčanka. Rojen v Bratislavi, z bivališčem v Ljubljani in ženo iz Gradca — to so trije značilni podatki Laholovega življenjepisa, ki še ni prav dolg, a dovolj razgiban.

Lahola govori že kar dobro književno slovenščino, ki jo napravlja nekoliko nenavadno le tuji naglas. In v tej svoji značilni, prijetno eksotični slovenščini pripoveduje, kako mu je postalo počasi nezno v domovini zaradi mrzlih sap, ki pihajo z vzhoda in v katerih pozebajo cvetke slovaške umetnosti. Bil je med tistimi, ki so se bojevali za svobodo, a tudi med prvimi, ki so se uprli nasilju nad umetnostjo v povojnem času. Kot pisatelj in časnikar je imel obilo priložnosti, da se je srečeval z agenti novega konformizma, ki so prihajali z vzhoda, in nekoč je bil tudi sam povabljen v Moskvo. Tam je na nekem sprejemu, kjer so skušali dati sovjetski umetniki svojim slovaškim in češkimi tovarišmi nauke, zastavil enemu izmed njih neprijetno vprašanje: »Je grda Stalina slika dobra slika?«

Vprašani — če se ne motimo, je bil to režiser Hlopkov — se ni namuznil, kot bi lahko pričakovali, in se tudi ni izmazal s kakim duhovitim odgovorom, ampak je začel v zadregi jecljati, ne da bi spravil kaj pravega iz sebe. In tudi nihče drugi izmed Rusov se ni nasmehnil.

Ko je zavlada ta tuborna resnoba konformizma in notranje prilagodljivosti tudi na Slovaškem, je začelo Laholo v domovini dušiti in moral je ven, da se reši more. Za zdaj se je ustabil v Ljubljani, kjer je našel ozračje in ljudi, ki mu prijajo. Kruh je našel pri slovenskem filmu.

Lahola je pristen tip panonskega Slovaka, ki se ne razlikuje mnogo od slovenskega Panonca: močan, širokih ramen, širokega obraza in zelo neposreden ter naraven v obnašanju.

»BREZ DOMISLJIJE IN PRISLUHA ZA IRONIJO.«

Vitomil Zupan je v telesnem pogledu čisto drugačen tip: visok, slok, ozkega obraza s tankimi črnimi brki, ki bi spominjali na slavne brke Salvatorja Dalija, če bi bili zavihani navzgor. Tako mu le otoplo obrobajo zgornje ustnice. V obnašanju je zadržan, ima smisel za humor, ki je nekoliko jedgek. Iz mnogih njegovih besed gleda želo ironije, ki pa ga rad obrne proti samemu sebi.

»Ko sem bil v zaporu, sem napisal vrsto knjig. Nekaj se mi jih je izgubilo, nekaj pa jih še imam v rokopisu,« pripoveduje mirno, kot da je bil na dopustu na morju, pa jih je pozabil na vlak. Ni ti malo se ne pritožuje nad usodo, ki resnično ni bila posebno prijazna z njim, in še manj slišimo iz njegovih ust besedo pomilovanja do samega sebe. Na vprašanje, koliko ima otrok, pravi: »Samo

dva, ker so nastopile tehnične težave. Sem bil namreč precej časa odsoten.« V žepih ima lepa darilca zanj.

Po sodbi kritikov je Vitomil Zupan eden najbolj nadarjenih slovenskih pripovednikov srednjega pokolenja in izredno plodovit; nima pa sreče, da bi lahko objavil kak roman ali pesniško zbirko. »Zakaj?«

»Ker se zdijo urednikom preveč nenavadni po vsebini, preveč fantastični. Preveč evropski in premalo domači. Ob mojih delih se jih polašča zadrega, ker ne vedo, kam bi jih uvrstili.«

Isto se mu dogaja s filmi. »Prefantastično,« pravijo ljudje, ki odločajo. Vendar Triglav-film zdaj snema film po scenariju, ki ga je on napisal. Naslov bo »Dobri, stari pianino«. Ideja je ta, da so v vseh opravah samo ljudje; vsi preklinjajo pod težo starega pianina, ko ga morajo prenašati na plečih, dokler končno ta ne pristane v neki ropotarnici. Toda pri Triglav-filmu so scenarij prenapredili, zato se je Zupan sprl z njimi in še ne ve, ali bo podpisal film kot scenarist. Prej si ga bo še ogledal, ko bo dokončan.

NIHČE NI PREROK V DOMOVINI...

Tudi v Bosni snemajo film po njegovem scenariju. Prikazoval bo duhovito zgodbo o dveh slovenskih razstavljalcih min, ki delata med vojno nekeje v Nemčiji. Nekega dne ju zapro v palačo, kjer bi merala razstaviti bombe, ki niso eksplodirale, in tam doživita stvari, ki niso drugega kot ponovitev zgodbe o paradizu. Ne manjka niti Eve in kače. Znajdeta pa se tudi v peklju, a nazadnje spoznata, da jima je na zemlji še najprijetneje. Fantastična satira, ki pa je pri slovenskem filmu niso razumeli in tako se bosta izpremenila razstavljalca min v Bosanca.

»A kako to, da odločujoči ljudje odklanjajo izvirne, duhovite scenarije, po katerih bi lahko ustvarili res zanimive filme?« sprašujemo.

Vitomil Zupan spet mirno zmigne z rameni: »Kaj hočete, so pač brez domisljije in posluha za ironijo.«

A takoj obrne pogovor drugam, kakor da mu je nerodno, da bi govorili o njegovih pisateljskih težavah. Govoriti začne o okusu svojih cigaret, ki so neke posebne vrste in katere še ne poznamo.

Potem še izvlečemo iz njega, da bodo verjetno tudi v Makedoniji posneli neko filmsko komedijo po njegovem scenariju in da ga vodilni ljudje pri makedonskem filmu zelo vabijo v Makedonijo. »Do Makedoncev čutimo Slovenci neko posebno sorodnost, bolj kot do Hrvatov in Srbov; oni pa do nas,« pravi. A vendar se najbrž ne bo mogel odločiti, da bi zapustil domovino.

LEOPOLD LAHOLA:

Madeži na soncu

Madeži na soncu je v nekem smislu problematična igra, ki obravnava enega izmed neštetihih okrutnih dogodkov iz časa nacistične strahovlade. Med vojno so nacisti pomorili vse člane neke slovaške družine, razen enega — Tomyja — ki je po čudežnem naključju ostal živ. Ta se je po vojni maščeval tako, da je sina enega izmed nacističnih krvolokov vzgojil v zločinca.

Zgodba je bila razumljivo in logično podana, za kar gre pohvala domiselnemu režiserju Jožetu Babiču in živi igri članov SNG. Scenograf inž. arh. Niko Matul si je za predstavo zamislil lepo prizorišče, tako da je bila igra tudi prostorno precej razgibana.

Brez pretiravanja lahko trdimo, da so vsi igralci skoraj brezhibno zaigrali svoje vloge in so zato na koncu zaslužili javno pohvalo. Značajji oseb so bili natančno izoblikovani, kar priča, da so vsi štirje igralci popolnoma doumeli svoje vloge. Le lik stražnika (Modest Sanci) se je zdel manj naraven in morda rahlo karikiran spričo drugih, ki so zaigrali bolj naravno. Maščevalnemu Tomyju (Rado Nakrst) je stala nasproti nežna in plemenita Teza (Štefka Drolčeva). Med njima pa je bil Gogo (Julij Guštin) — človeški robot — grobi mladenič z otopelimi srcem, ropar, ki ga ne brigajo ne poli-

Goriške knjižnice

Gorica je že pod Avstrijo slovela zaradi milega podnebja kot avstrijska Nizza in kot kulturno središče obmejnih Slovencev. V prvem desetletju našega stoletja je s kulturnim delovanjem, časopisnimi in knjižnimi izdajami nekaj časa celo prekašala Ljubljano.

Znana je bila že tedaj po bogatih knjižnicah, državnih in samostanskih na Kostanjevici. Državna, kjer je bil za knjižničarja več let profesor Bratina, je hranila vse dotodanje slovenske knjižne izdaje. Frančiškanska se je pa ponašala z redkosti iz protestantske in protireformacijske dobe. Dosti vrednot se je v prvi, zlasti pa v drugi svetovni vojni porazgubilo. Vendar so prevodni in uvidevni knjižničarji med vojno — med temi omenjam tudi pisatelja Fajglja — večino vrednot rešili.

Po prvi svetovni vojni so »slovenica« v Državni knjižnici potisnili v zaboje na podstrešja. Goriški Slovenci so si pomagali z zasebnimi knjižnicami, katerih ena je delovala pod okriljem Prosvetne zveze na Placuti. Zal, da je danes dosti s trudom in žrtvijo zbranih knjig prišlo v zasebne roke. Drugo tako knjižnico je oskrbovala Zveza prosvetnih društev. Prosvetno društvo Mladika v Gorici je tudi štela v svojih omarah skoraj 1500 knjig. Vojna je tudi te raznesla na vse vetrove.

Danes se zanimanje za knjige med prebivalstvom Gorice zopet vzbuja. Goriška državna knjižnica navaja v svoji kartoteki nad 112.000 zvezkov. Značilna so zlasti starejša dela; zadnje čase se po marljivih zaslugi ravnatelja Manzinija dobe tudi najnovejše izdaje. Zeletj bi bilo le, da bi bile bolj natančno in jasno katalogirane. Ob tem si tudi dovolj pripombo, da bi izposojevalna mreža knjig po slovenskih vaseh dala bolj poudarka slovenskemu čitvu. Prizadevanje za širjenje knjig med naše podeželsko prebivalstvo, ki ga kaže Državna knjižnica, je vsekakor hvalevredno.

Druga knjižnica po številu je mestna z 38.450 knjigami, ki pa je premalo znana in obiskovana.

Tretja je pokrajinska zgodovinska knjižnica v Attemsovi palači na Kornu. Tu hranijo tudi redke listine iz slovenske preteklosti, n. pr. še ne izčrpane o goriških kmečkih puntih.

Edini slovenski knjižnici sta v ulici Ascoli (Zveza prosv. društev) z nad 2000 deli. Vmes je tudi precej modernih italijanskih. Knjižnica bi se dala zelo pomnožiti, če bi ji slovenske založbe vsaj po en odvisen izvod novih izdaj pošiljale — brez računanja in kolkov. Tudi tu je obisk bralcev dovoljen.

Isto velja za manjšo knjižnico na Placuti, ki je zrastle iz ostankov nekdanje, ki sem jo zgoraj omenil.

Precej knjig, tudi redkih izvodov, bi pa našli še po župniščih in pri posameznikih. Navadno pa te porabijo dediče na svoj način, tako da ne koristijo skupnosti.

Iz tega kratkega pregleda sledi, da ni zamrla ljubezen do dobrega branja med zamejskimi Slovenci. Manjka pa predvsem smotrnosti in organizacije pri širjenju in vzbujanju zanimanja za knjigo sploh in še posebej za slovensko.

r. b.

GOSPODARSTVO

PŠENICNA MOKA V ŽIVINOREJI

Pred zadnjo svetovno vojno je Italija uvažala ogromne količine krušnega žita, to je pšenice, kar se je nadaljevalo tudi v prvih povojnih letih. V zadnjih 5 letih pa je domači pridelek pšenice tako napredoval, da je bilo dovolj žita za domače potrebe in da ga je še preostajalo. V Novem listu smo že poročali, da je vlada sklenila preostanke pšenice spremeniti v krmno moko, ki jo bodo nudili živinorejcem po zelo ugodnih cenah, to je po 40 lir za kg. Moko bodo prodajali kmetijski konzorciji po vnaprej določeni ceni.

Snovi v pšenični moki

Pšenična krmna moka je grobo zmlata pšenica, kateri so primešali nekaj zdrobljenega sladkega oglja. Oglje so dodali, ker hočejo preprečiti, da bi kdo moko uporabljal za človeško prehrano. Oglje je za živalsko prebavo koristno. V ostalem pa moka vsebuje iste snovi kot pšenica. V njej je 87% suhe snovi, ostalih 13% pa je voda. Pšenica v skladiščih ne sme nikdar vsebovati več kot 15% vode (vlage), ker se drugače lahko pokvari.

Suha snov pšenice (87%) je navadno sestavljena iz 70% škrobovin (ogljikovi vodni), 12% beljakovin, 2% maščob, 2% celuloze (lesnine) in 1,7% pepela ali rudninskih snovi. Med škrobovinami imamo na prvem mestu škrob in zatem tudi nekaj sladkobnih snovi. Celuloza se nahaja v glavnem v pšenični skorji in gre navadno v otrobe. Maščobe so zlasti v klici in okoli nje. V klici so tudi različni vitamini.

Od skorje proti sredini zrna je vedno manj beljakovin, največ pa jih je v klicah, in sicer vsaj 25%. Otrobi so navadno sestavljeni iz 15% beljakovin. Drobna pšenična zrna vsebujejo več beljakovin kot debela in jara pšenica več kot ozimna.

Rudninske snovi so v glavnem sestavljene iz apnenega in magnezijevega fosfata ter kalijevih spojin. Na splošno vsebuje pšenica zelo malo apna kar moramo pri krmljenju upoštevati. Zato je potrebno dodati nekaj apna, najbolje v obliki klajnega (calce fosforica).

Vitamini se nahajajo predvsem v klicah in zunanjih delih zrna, medtem ko je močnati del zrna skoraj brez vitaminov. Zato danes priporočajo, naj se uživa kruh iz integralne, to je nepresejane moke.

Pšenična moka in živali

Pšenična moka (seveda vedno grobo mleta) lahko nadomesti vsako drugo krmno moko, toda prva je za živino manj tečna kot n. pr. koruzna moka. Zato je prav, da živini krmimo polovico pšenične in polovico koruzne moke.

Za govedo, katero hočemo opitati, je pšenična moka zelo koristna, ker dobimo boljše meso. Zelo priporočljiva je tudi, ko moramo teleta odstaviti. Takrat bi jo morali mešati z otrobi in lanenimi pogačami. Če redimo prašiče zaradi mesa in ne zaradi masti, jih bomo krmili s pšenično moko, ker je izdatnejša. Prašičem pa ne smemo krmiti samo pšenične moke, ker jih kmalu nasiti, temveč jim raje dajemo mešanico koruzne in pšenične moke. Pšenična krmna moka je zelo priporočljiva za perutnino in

je mnogo boljše od koruze, ker vsebuje večji odstotek beljakovin, katerih je v koruzi komaj 8-9%. Najbolje je seveda, da perutnini krmimo zrnato in ne grobo zmlato pšenico.

OD KOD KISLOBA V VINU?

Kisloba, in sicer očetna ali kisova kisloba, se razvije v vinih, ki ne vrejo enakomerno in zaporedno. Za vina, ki ostanejo dolgo sladka, je velika nevarnost, da postanejo kislila. Pri naravnem vrenju sodeluje namreč cela kopica škodljivih in koristnih, žlahtnih in divjih kvasnic. Škodljive in divje kvasnice delujejo najbolj v dobi, ko je v moštu še malo alkohola. Večja količina alkohola v moštu zatem zaustavi delovanje kvasnic, ki jih je vedno manj, čim večji je odstotek alkohola. Ko ga vsebuje mošt nad 10%, preneha vse delovanje kvarnih kvasnic, tako da se nadaljnje spreminjanje sladkorja v alkohol (in ogljikovo kislino) vrši samo s sodelovanjem žlahtnih kvasnic. Najbolj nevarna za razvoj kisove kislobe je doba, ko ima mošt komaj 2 do 4% alkohola. Tedaj so najbolj delavne kvasnice iz družine »apiculatus«, ki spreminjajo sladkorje v kisovo kislino. Pri višjem odstotku alkohola v moštu delovanje kvasnic »apiculatus« zastane, tako da vedno bolj prevladujejo kvasnice rodu »ellipsoideus«.

Zato je zelo važno, da moštom pred kipenjem dodamo umetnih ali selekcioniranih

kvasnic, ki spadajo k družini »ellipsoideus«.

Kipenje pa mora biti nepretrgano. Zadnjo jesen je med trgatvijo dež znižal toploto in mnogi mošti niso imeli na razpolago dovolj toplote za mirno vrenje: Takrat bi bili morali v kletih zakuriti, da se zviša toplota. Pozneje smo imeli še nekaj lepih dni, tako da je v mnogih kletih bila toplota celo previsoka. Tudi to ni bilo dobro in kleti bi bili morali ohladiti, zakaj previsoka toplota mori kipele kvasnice. Sledilo je nekaj prav mrzlih dni ravno v dobi, ko je bilo mlado vino v tistem kipenju: zaradi nizke toplote se je kipenje ustavilo in mnoga vina so ostala sladka. V njih je bilo še premalo alkohola in kvarne kvasnice so pospeševale razvoj kisove kisline. Velike spremembe temperature v dobi kipenja so vedno škodljive in jih moramo preprečiti. Če je premrzlo, kleti zakurimo, če je prevroč, jih prezračimo. V kleti moramo vsekakor imeti toplomer.

Mnoga vina so postala kislila tudi zaradi neprimerne in kisle posode. Tako posodo bi morali pred uporabo razkisliti.

Končno so se mnoga vina letos skisala, ker smo z njimi nepravilno ravnali, predvsem pri zalivanju in pretakanju. Premnogi so zalili sode z vinom, ki je bilo slabo, drugi so pa pri pretakanju menjali posodo: v slabo posodo so pretočili dobro vino.

Kletar si mora zapomniti: slabo vino lahko zaliješ z dobrim, ne pa narobe, ker tako vse poslabšaš. Pri pretakanju moraš paziti, da dobro vino vedno pretočiš v zdravo posodo. Pri tem ne smeš rabiti posode, ki je bila v stiku s slabim, zlasti z nakisanim vinom.

Sportni pregled

LETOSNJE NAJZANIMIVEJSE SPORTNE PRIREDITVE

Spored letošnjih športnih tekmovanj je dokaj pester in zanimiv, posebno zato, ker se športniki že sedaj vestno pripravljajo na olimpijske igre, ki bodo leta 1960. Od najzanimivejših prireditev omenimo danes naslednje:

Od 24. do 28. februarja bodo v Coloradu Springu tekme za svetovno prvenstvo v umetnem drsanju. Od 6. do 15. marca bodo v Pragi tekme za svetovno prvenstvo v hokeju na ledu. Od 28. marca do 5. aprila bodo v Dortmundu tekme za svetovno prvenstvo v namiznem tenisu. Od 27. do 30. aprila bodo v Parizu tekme za mladinsko svetovno prvenstvo v sabljanju, od 10. do 21. maja v Carigradu pa tekme za evropsko prvenstvo v košarki. Od 16. do 7. junija bo kolesarska dirka po Italiji. Od 23. do 31. maja bo v Luzernu evropsko prvenstvo za nepoklicne boksarje. Od 29. maja do 6. junija bo v Zenevi evropsko prvenstvo v hokeju na kotalkah. Od 13. do 21. junija bo v Parizu evropsko prvenstvo v jahanju; ob istem času pa v Avstriji svetovno prvenstvo v rokometu. Od 22. junija do 4. julija bo teniški turnir v Wimbledonu. Od 25. junija do 18. julija bo kolesarska dirka po Franciji. Od 12. do 25. julija bodo v Budimpešti srečanja za svetovno prvenstvo v sabljanju. 17. in 18. julija bo v Philadelphiji dvoboj ZDA-SZ v lahki atletiki. Od 8. do 16. avgusta bo na Nizozemskem kolesarska dirka, veljavna za svetovno prvenstvo. Od 13. do 23. avgusta bo v Maconu evropsko prvenstvo v veslanju. Od 27. avgusta do 6. septembra bodo svetovne študentovske igre v Turinu; ob istem času bodo tudi vseameriške igre v Chicagu. 15. septembra bo v Teheranu svetovno prvenstvo v rokoborbi. Od 11. do 25. oktobra bo v Moskvi evropsko prvenstvo v košarki za ženske. V novembru bodo v Beirutu sredozemske igre in kasneje še svetovni prvenstvi v dviganju uteži v Varšavi in modernem peteroboju v Harrisburgu.

SPORT PO SVETU

Boks — V Houstonu (ZDA) je svetovni prvak lahke kategorije Joe Brown premagal Johnnyja Bussa po točkah in tako obdržal naslov.

Ciklokros — Na dirki za 10. svetovno prvenstvo, ki je bila v Zenevi, je zmagal Italijan Renato Longo, drugi je bil Nemeč Wolfshohl in tretji Italijan Severini. Izmed 9 nastopajočih držav je največji uspeh doživela Italija.

Kolesarstvo — Na dirki, ki je bila v Oranu (Sev. Afrika), je zmagal Gauthier. V Monaku pa sta bila uspešna Fournier in Gratton.

Rugby — V okviru turnirja Petih narodov je v Dublinu (Irska) Anglija premagala Irsko z izidom 3:0.

Sah — Na 26. prvenstvu Sovjetske zveze je zmagal velemojster Tigran Petrosjan. Na drugem mestu sta Talj in Spaski. Petrosjan ni bil doslej še nikoli prvi na nobenem glavnem prvenstvu.

Bob — Na mednarodnem prvenstvu v štirisedežnem bobu, ki je bilo v St. Moritzu, so zmagale ZDA z vozilom, ki ga je vodil Tyler.

Smučanje — Na mednarodnem ženskem tekmovanju v Cortini d'Ampezzo sta največ uspehov dosegli Avstrijka Netzer (smuk) in Norvežanka Björnbakken (slalom).

V kraju Madonna di Campiglio je na smučarskem tekmovanju za veliko alpsko kombinacijo »3-TRE« nastopilo 73 smučarjev iz 13 držav. Zmagovalec Kandaharja Avstrijec Karl Schranz se je uvrstil na prvo mesto tako v smuku kakor v veleslalomu ter bil najboljši na skupni lestvici. V slalomu je dosegel najboljši čas Francoz Bozon. Med državami je prvačila Avstrija.

Doslej so na tekmovanju »3-TRE« zmagali: 1950: Nogler (It.); 1951: Nogler (It.); 1952: Ghedina (It.); 1953: Rey (Svica); 1954: Pravda (Avstrija); 1955: Riedler (Avstrija); 1956: Hinterseer (Avstrija); 1957: Mark (Avstrija); 1958: Forrer (Svica).

Hokej na ledu — Jugoslovansko državno moštvo ne bo nastopilo na tekmah za svetovno prvenstvo, temveč bo igralo s tujimi moštvi v Avstriji, Zah. Nemčiji in Italiji.

Hitrostno drsanje — Na tekmah za svetovno prvenstvo, ki je bilo v Oslu, je na skupni lestvici zasedel prvo mesto Finec Jaervinen, drugi je bil Salonen (Finska) in tretji Merkulov (SZ).

18

Za
našen
a
i
m
l
a
i
š
eV
s
r
c
uA
f
r
i
k
e

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

53

Debelo sem ga pogledal. Ura še ni mogla biti deset. Onkraj zidu, v SS-ovskem taborišču, je ravno donela pesem o Veroniki in harmoniki, s katero so SS-ovski oddelki marširali na vežbanje.

»Popolnoma soglašam!« je izjavil asistent ljubljanske univerze dr. ing. Škerlak in se tudi naslonil na lopato. V tem sta s Hrasteljem vedno soglašala, četudi sta bila drugače huda idejna nasprotnika in v večini debatah, kot sem potem spoznal, a tudi vsak dan večja osebna prijatelja.

Hrastelj mi je napravil nato majhno predavanje o sabotiranju. »Sabotiraj, kolikor moreš, a tega ne pokaži!« je bilo njegovo geslo. Brez pretiravanja lahko rečem, da cel teden ni opravil za pol marke koristi, in če bi bila nemška kolesa, ki so se vrtela za zmago, odvisna od njegovih zamahov z lopato, bi bila že davno obstala. Toda bil je res pravi umetnik sabotaže in nikdar ga niso ujeli. Bil je sposoben štirinajst dni poplesovati z lopato na enem in istem kvadratnem metru travnika, ne da bi bil zasadil

lopato globlje kot do tretjine v zemljo. Vendar jo je ravno toliko vrtel v rokah in »mugal«, da ni bil nikoli pri miru in tako njegovo lenuharjenje ni padlo v oči. Močala ga je imel morda pogruntanega, a ker je bil Poljak, Hrastelj pa duhovnik, je bilo samo posebi razumljivo, da mu ni upal ničesar reči in je držal z njim. Tudi SS-ovski podčastnik, ki je na kolesu nadziral straže in se je lahko vsak hip neslišno pripeljal po stezi izza ovinka, ga ni nikoli presenetil. Včasih se je zgodilo, da smo se zagledali v Hrastelja, ki nam je kaj razlagal iz svojih zanimivih doživetij ali pa razkladal svoja svetovnonazorska in politična mnenja in pozabil na lopato v svojih rokah ter na vso previdnost, toda Hrastelj kljub pripovedovanju ni ostal pri miru, ampak je nekako ljubkujoče vihtel surovo in težko orožje, kot umetnik svoj čopič, in se delal, kot da »delal«. To je postalo pri njem že čisto podzavestno, avtomatično. Še rajši kot lopato pa je imel grablje, ker so bile lažje in ker se je dalo opravljeno delo še teže kontrolirati. Tisti poletni dnevi na »delu« v Wildparku so bili najprijetnejši od vsega, kar sem doživel v koncentracijskem taborišču, in še zdaj sem prepričan, da so mi pomagali, da sem prenesel vse, kar je sledilo. Bili so kot veder odmor v moreči sivini taboriščnega življenja. Sonce je vsak dan bolj prijazno grelo, Wildpark je bil poln domačega in eksotičnega cvetja, vse zelenje je bujno poganjalo, pokošena trava je

TEDENSKI KOLEDARČEK

22. februarja, **nedelja**: 2. postna, Marjeta
 23. februarja, **ponedeljek**: Marta, Srečko
 24. februarja, **torek**: Matija
 25. februarja, **sreda**: Aleksander
 26. februarja, **četrtek**: Andrej
 27. februarja, **petek**: Gabrijel
 28. februarja, **sobota**: Roman

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 18. februarja si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	620—622 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	73—76 lir
100 francoskih frankov	123—126 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	148,50—149,50 lir
švicarski frank	143,75—145 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 22. februarja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Slovenski zbori; 17.00 »Revizor«, veseloigra v 4 dej. (Nikolaj Gogolj - Ivan Prijatelj). Igrajo člani RO; 20.30 Operetna glasba; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Eugenio Montale«. Sestavil J. Tavčar.

Ponedeljek, 23. februarja, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Iz življenja tujih ptičev. »Albatros«; 18.10 Koncert altistke Marije Bitenc, pr. klavirju Gojmir Demšar; 18.35 Vokalni kvintet Zarja; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 G. Verdi: »Don Carlos«, opera v 4 dej. (1. in 2. dej). Orkester in zbor Tržaškega občinskega gledališča.

Torek, 24. februarja, ob: 18.00 Z začarane police — Milica Kitek: »Botra burja komponira«; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Postno predavanje — »Birma«, Napisal Franc Walland; 21.15 G. Verdi: »Don Carlos«, opera v 4 dej. (3. in 4. dej) Orkester in zbor Tržaškega občinskega gledališča.

Sreda, 25. februarja, ob: 18.00 Radijska univerza — Luigi Volpicelli: Poklicna usmeritev; 18.10 Beethoven: Simfonija št. 4; 19.00 Zdravstvena oddaja; 21.00 »Libanonska cedra«, radijska drama. (A. Leto - S. Martelanc). Igrajo člani RO.

Četrtek, 26. februarja, ob: 18.00 Z začarane police — Ivanka Cegnar: »Krojaček in škrtatje«; 18.10 Čajkovski: »Labodje jezero«, baletna suita; 19.00 So-

la in vzgoja — Egidij Košuta: »Razmišljanja o učni vzgojni vrednosti sodobne aktivne šole« in Ivan Teuerschuh: »Vzgojna posvetovalnica«; 21.00 Postno predavanje — »Botri«, Napisal Lojze Suštar; 21.30 »Potovanje na Mesece«, radijska zgodba, (Charles Chilton - M. Javornik). Igrajo člani RO; 22.40 Vokalni kvartet Večernica.

Petek, 27. februarja, ob: 18.00 Radijska univerza — Ivan Artač: Življenje starih Egipčanov: »Verstvo«; 18.10 Casella: Serenada. Simfonični orkester gledališča La Fenice v Benetkah; 19.00 Sirimo obzorja — Vzgoja v zgodovini: »V deželi cicisbejev«. Napisala Margherita Cattaneo, priredba Slavko Rebec; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Poslednji dnevi slovenskih književnikov: »A. Aškerc«.

Sobota, 28. februarja, ob: 16.00 Novelist tedna: Peter Kočič: »Mrguda«; 16.40 Slovenske instrumentalne zasedbe; 18.00 Oddaja za najmlajše — Radioslav Rudan - Saša Martelanc: »Bilo je nekoč... (5) Pot do kraljice sreče«. Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 »Na glavni cesti« — dramatisirana zgodba. (Anton Pavlovič). Igrajo člani RO.

ŽENSKI KOTIČEK**LONEC NA ZVIŠAN PRITISK**

Veliko naših gospodinj si je že nabavilo lonce na zvišan pritisk in mnoge na to mislijo. Zato ne bo napačno izraziti nekaj misli o tem izumu.

Prednost: Če kuhamo z loncem na zvišan pritisk, porabimo manj časa, ker je jed kmalu gotova, poleg tega se po kuhinji ne širi duh po hrani, ki jo kuhamo. V živilih se ohranijo vitamini in rudninske snovi v večji količini, kakor če kuhamo v navadnem loncu.

Ne spleča pa se kuhati v loncu na zvišan pritisk živila, ki se tudi v navadnem loncu kmalu skuhajo. V njem je tudi nerodno in zamudno kuhati jedi, katerim moramo med kuho kaj dodajati. Pametno je nadalje, da uporabljamo navaden lonec, ko kuhamo majhno količino jedi.

Nasveti: Lonec napolnimo le do dveh tretjin višine. Jedi, ki se penijo, kuhamo najprej v odprtem loncu; ko se pene poležejo, pa lonec lahko zapremo. Zaklopke na loncu morajo biti vedno čiste. Ko pritisk na loncu narašča, moramo paziti na zmanjšanje pri zaklopki. Ko je jed kuhana, ohladimo lonec v mrzli vodi, ali pa ga samo odstavimo s kuhališča. Vselej moramo upoštevati navodila tovarne, ki je lonec izdelala. Lonec odpremo samo takrat, ko je pritisk v njem padel. Odpiranje pri zvišanem pritisku je zelo nevarno! Zaklopko moramo dobro opra-

ti in to takoj, ko je jed skuhana in jo izpraznimo iz lonca. Ko postane tesnilna guma na pokrovu krhka, jo moramo zamenjati; prav tako zamenjamo zaklopke, če ne delujejo brezhibno.

DROBNI NASVETI

■ **Ce se urežemo v prst**, si namažimo rano s čistim svežim beljakom. Rana ne bo krvavela in nas ne bo motila pri delu.

■ **Ce hočemo pogreti pečenko**, jo zavijemo v pergamentni papir, ki ga namažemo z maslom. Vse skupaj postavimo v ponev in nato v pečico. Pečenka bo ostala okusna.

■ **Z usedlino črne kave** odpravimo neprijeten vonj po ribah tako na rokah kakor v loncih.

■ **Vežalke za čevlje** brez kovinskega konca namočimo v lak za nohte. Ko bo ta posušen, moremo z lahkoto napeljati vežalke v čevlje.

■ **Pečen krompir** je lepši in boljši, če ga narezanega in olupljenega posujemo z drobno zmleto belo moko.

Srečno pot!

Petnajst nizozemskih študentov, ki študirajo špansko literaturo, bo odšlo prihodnji mesec na potovanje v Španijo. Potovali bodo z vozom, ki ga bodo vlekli volji, delno pa na konjih. Prevoziti in prejezditi nameravajo natančno isto pot, ki sta jo napravila Don Kihot in Sančo Pansa v Cervantesovem romanu.

Potovanje naj bi trajalo od 21. marca do 20. aprila. Pot znaša okrog 320 kilometrov in pelje po slikoviti in pusti gorati pokrajini med mestecema Montessa in La Manča. Studentje bi radi tako odkrili pravi obraz Cervantesove Španije, ker so prepričani, da se od tistih časov še ni bistveno izpremenil. Da bi bila iluzija čim močnejša, bo njihovo potovanje v vseh pogledih tako, kakor da bi potovala Don Kihot in Sančo Pansa tik pred njima. Uživali bodo samo preprosto hrano, ki jo bodo lahko kupili od kmetov, pili pa bodo mleko krave, katero bodo vodili s seboj. Niso pa naznanili, če se bodo ravnali po vzgledu Don Kihota tudi pri srečanju z Dulcinejami.

S tem svojim precej fantastičnim in pustolovskim potovanjem nameravajo pojasniti tudi nekatera nejasna mesta v Cervantesovem opisu Don Kihotove ježe.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20

Telefon 29-477

opojno dehtela in zrak nad travniki je bil poln metuljev in čebeljega brenčanja. Še nikdar nisem doživljal poletja v takem tesnem stiku z naravo. V vsaki mravljici sem videl prijatelja in skritega zaveznika v boju proti nečlovečnosti in nasilju, ki sta hotela zavladati nad svetom. Drevesa, ptiči, cvetje, mravlje in oblaki — to je še ostalo od onega prejšnjega, lepšega sveta; tega niso mogli vključiti v svoj nečloveški sistem. Zavidali smo mravlji ali divjemu zajčku, ki nas je včasih sedeč na zadnjih nogah in strigajoč z ušesi gledal iz brinjevega grmovja, njuno prostost in hrepneli, da bi bili tudi mi spet kdaj tako prosti. Misel na to, kaj bomo počeli v svobodi, je bila že kot prelepa sanja.

Včasih je začelo sredi dopoldneva ali popoldneva deževati in za primer hudega dežja, ko ni bilo mogoče delati, je bilo določeno, da se moramo vrniti v taborišče. Toda vsi s kapotih vred smo rajši ostali na plantaži, dokler se je dalo, da smo se potem ob navadni uri vrnili v taborišče. Dokler je le rahleje deževalo smo se zatekli pod kako drevo ali pod gosto brinjevo grmovje ali smrečje; in celo tako ždenje pod grmovjem je bilo prijetno, lepo je bilo slišati šum dežja v vejah in opazovati kapljice, ki so polzele po deblih. Če pa je prišel pravi nalliv, smo šli navadno vedrit v čolnarno. Okrog in okrog obsežne, trdne lesene barake, ki je služila v ta namen, je bil zgrajen v notranjosti kake četr metra nad vodno gladino širok lesen oder, na katerega smo posedli in čakali, da je nalliv prenehal, ali na Močalovo piščalko, da se zberemo in vrnemo v taborišče. Tudi to so bile prijetne ure. Medtem ko je dež bobnal po pločevinasti strehi, smo si pripovedovali zgodbe ali obušali spomine, še rajši pa smo prisluškovali enoličnemu, prijetnemu ritmu dežja na strehi in na jezercu pred barako, iz katerega

voda je kipela pod silo vetra in dežja, in sanjarili o preteklosti in prihodnosti. Ob takih urah je legla nad park siva koprena dežja in megla in vse se je zdelo še bolj neresnično in fantastično. Bilo je težko verjeti, da je ta lepa, bujna in tako bolhotna narava ujetnica z nami vred, da je slišajena v obroč SS-ovskih straž, ki se zavite v svoje mimetizirane plahite pod nallivom tišče k debli kakkega mogočnega drevesa, a pri tem drže prst ukrivljen na petelinu brzostrelke.

Prijetni so bili tisti dnevi tudi zaradi tega, ker smo se mogli duhovno iztrgati iz moreče stvarnosti in si iskati tolažbe v debatah o raznih intelektualnih problemih. Medtem ko smo hlinili, da delamo, smo včasih po cele ure razpravljali o vseh mogočih zadevah, ki so se nam zdele v tistih razmerah in v tistih usodnih zgodovinskih trenutkih zanimive; od slovenske usode do svetovnega položaja in bodoče ureditve Evrope, pa tudi o filozofskih, verskih in znanstvenih vprašanjih. Kot že omenjeno, smo bili v komandi Wildpark skoro sami intelektualci in med njimi smo imeli Slovenci veliko večino, nekaj pa je bilo tudi čeških in poljskih duhovnikov, Holancev in Hrvatov; vsem so nam bili ti razgovori v veliko duševno olajšanje in moralno uteho, a največ smo seveda razpravljali Slovenci sami med seboj. Tam pa sem se sprijateljil tudi z Nemcem Hansom Richterjem iz zgornje Saške, s katerim sva dolgo časa vstric kopala zemljo. Bil je takrat edini Nemec v komandi Wildpark — majhen, debelušen človek širokega, dobrodušnega obraza, vedno prijazen, a molčeč; le redkokdaj je odprl usta. Vzbuja je vtis, da je vedno duševno odsoten, in od začetka sem ga imel celo za nekoliko omejenega, ker se je zdel njegov široki obraz včasih čisto brezizrazen.

(Dalje)